

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
σε συνεργασία με το
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
«ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

«Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΣΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ»

«The contribution of the arts in special education»

της

Στρατίκη Μαρία-Έλενη

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Δρ. Καραμπατζάκη Ζωή

Αθήνα

2023

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας, είναι να γίνει μια γνωριμία με τις μορφές αναπηρίας, τα είδη, αλλά και τις θεραπείες μέσω τέχνης και πως αυτές βοηθούν στην αποκατάσταση των ατόμων με αναπηρία, λόγω της μικρής αναγνωρισιμότητας τους από το ευρύ κοινό και τους επαγγελματίες αποκατάστασης, συμπεριλαμβανομένου και της ψυχικής υγείας. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την υλοποίηση της έρευνας ήταν η βιβλιογραφική ανασκόπηση, όπου συλλέχθηκαν στοιχεία από διαδικτυακές πηγές και επιλέχθηκαν έγκυρα επιστημονικά άρθρα που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της παρούσας μελέτης. Ειδικότερα, η παρούσα έρευνα κλήθηκε να απαντήσει στα ερευνητικά σχετικά με τη συμβολή των τεχνών στα ειδικά σχολεία με έμφαση σε θεραπείες και παρεμβατικά προγράμματα. Από τα αποτελέσματα των ερευνών βρέθηκε ότι οι τέχνες συμβάλλουν θετικά στα παιδιά που φοιτούν στα ειδικά σχολεία σε όλους τους τομείς ανάπτυξης, όπως είναι ο μαθησιακός, συμπεριφορικός και κοινωνικο-συναισθηματικός τομέας, ενώ οι θεραπείες της μουσικοθεραπείας, της δραματοθεραπείας, της χοροθεραπείας και της εικαστικής τέχνης είναι αναγκαίο να ενταχθούν στο πρόγραμμα σπουδών αυτών των παιδιών, καθώς επιφέρουν θετικά αποτελέσματα ως προς τις επιδόσεις τους και τις συμπεριφορές τους.

Λέξεις κλειδιά: θεραπείες, παρεμβάσεις, ειδικά σχολεία, τέχνες.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αναγνωστοπούλου, Ν. (1999). *Art Therapy: Εικόνες της Ψυχής. Μια εισαγωγή στη χρήση των εικόνων σαν θεραπευτική προσέγγιση*, (25), 311-317.
- Βαρσαμοπούλου, Α. (2015). Ταξιδεύοντας στο σώμα μου. Θεραπείες μέσω Τέχνης. 4η Διεπιστημονική Διημερίδα. Λίμνη Πλαστήρα.
- Γέροντας Α.Δ. (2003). «Η Ιατρική της Τέχνης». Αθήνα: Εκδόσεις ΒΗΤΑ.
- Γραμματάς, Θ. (2005). *Θεατρική Παιδεία και Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω.
- Γραφάκου, Ε. & Λαμπίτση, Β. (2011). *Η αξιοποίηση των εικαστικών τεχνών στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Γρούϊος, Γ. (2013). Οι τέχνες ως θεραπευτικό μέσο και διαγνωστικό εργαλείο. 2η Επιστημονική Διημερίδα. Θεσσαλονίκη.
- Ευαγγέλου, Π. (2006). *Μουσικοθεραπεία και άλλες μουσικές προσεγγίσεις για παιδιά και νέους με αναπηρίες*. Αθήνα: Michels-Νικολαΐδης.
- Κόκκος, Α. (2011). *Εκπαίδευση μέσα από τις Τέχνες*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κοτσιατού, Α., & Παναγιώτου, Ν. (2004). *Η εκπαίδευση των τυφλών ατόμων/ ατόμων με αναπηρίες της όρασης: Η περίπτωση του ΚΕΑΤ Κέντρου Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης των Τυφλών*. Ανακτήθηκε από <file:///C:/Users/user/Downloads/2004Kotsiatou.pdf>.
- Κυπριωτάκης, Α. (2009). *Τα αυτιστικά παιδιά και η αγωγή τους*. Ηράκλειο: Εκδόσεις Κυπριωτάκη Φαίδρα.
- Μαλαφάντης, Κ., & Καρέλα, Γ. (2012). Για μια ποιοτική Εκπαίδευση: Οι Τέχνες στην Εκπαίδευση και η έννοια της διαφορετικότητας μέσα από την Τέχνη. *Πρακτικά Συνεδρίου «Η ποιότητα στην Εκπαίδευση: Τάσεις και Προοπτικές»* (Τόμ. Α'). Αθήνα: ΕΚΠΑ.

- Ματσαγγούρας, Η. (2003). *Η σχολική τάξη (α' τόμος)*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.
- Μιχαηλίδου, Μ. & Πετρά, Ζ. (2015). Η Τέχνη διδάσκει και διδάσκεται. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 1-6.
- Μόσχος, Κ. & Μπίκος, Γ. (2011). *Η αξιοποίηση της μουσικής στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Νόβα – Καλτσούνη, Χ. (2010). *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Gutenberg
- Νομαρχιακός Σύλλογος Ατόμων Με Αναπηρίες (2015). *Οδηγός του Πολίτη με Αναπηρία*. Ανακτήθηκε από http://www.crohnhellas.gr/nomothesia/ODIGOS_POLITI_ME_ANAPIRIA.pdf.
- ΟΗΕ (2007). *Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και Προαιρετικό Πρωτόκολλο*. Ανακτήθηκε από <https://unric.org/el/%CF%83%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B1%CF%84%CF%8C%CE%BC%CF%89%CE%BD-%CE%BC-2/>
- Παπανικολάου, Ρ. (1996). *Η ζωγραφική στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Μικρός Πρίγκηπας.
- Ριζογιάννης, Χ. (2013). Θεραπείες μέσω τέχνης από τη θεωρία στην πράξη. *1η Επιστημονική Ημερίδα: Τέχνη και Ψυχιατρική*. Πασίλυπο, Καρδίτσα.
- Σούλης Σ. (2008). *Ένα σχολείο για όλους. Απο την έρευνα στην πράξη. Η παιδαγωγική της ένταξης*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σταυριανόπουλος, Σ. (2007). *Κυρίαρχος ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στη διαμόρφωση της στάσης της Ελληνικής κοινωνίας για τα άτομα με αναπηρία*. Ανακτήθηκε από <https://pasipka.gr/>.
- Σταυριανόπουλος, Σ. (2007). *Πανελλαδικός Σύνδεσμος Παραπληγικών & Κινητικά Αναπήρων*. Ανακτήθηκε από <http://www.pasipka.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=2>.

- Τζανάκης , Μ., & Τσούρτου , Β. (2007). *Εισαγωγή. Πρακτικά 1ου Συνεδρίου Τέχνη και ψυχιατρική* (σσ. 13-28). Αθήνα-Χανιά: Focus on Health Ε.Π.Ε.
- Τσάμη Α. (2017). *Η συμβολή των εικαστικών τεχνών στην ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη παιδιών προσχολικής ηλικίας*. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.
- Τσαούσης Γ. Δ. (2006). *Η Κοινωνία του ανθρώπου: Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Φλουρής, Γ. (2005). *Αναλυτικά Προγράμματα για μια νέα εποχή στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Φράγκη, Μ. (2011). *Η αξιοποίηση του θεάτρου στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις
- Ψαλτοπούλου, Ν. (2006). *Μουσικοθεραπεία: Αναπηρία και ψυχοσωματική αναδιαμόρφωση, στο Μουσικοθεραπεία και άλλες μουσικές προσεγγίσεις για παιδιά και νέους με αναπηρίες* (2η εκδ.). Αθήνα: Orpheus.

Ξενογλώσση

- Abdul-Majeed, M. (2013). The influence of arts on the development of children's mental capacities. *Journal of Arts and Social Science*, 4(1), 111-130. <https://doi.org/10.24200/jass.vol4iss1pp111-130>.
- Abu Darwesh, M., & Bsharah, M. (2007). The effect of studying the course of teaching those of Special Needs on students' attitudes toward the handicapped. *Jordan Journal of Education Sciences*, 3(4), 385-395.
- Abuzaitoun, J. (2013). The effectiveness of teaching the course of developing giftedness and talent on the sample of College of Educational Science Student's Attitudes toward gifted and talented students and their programs. *Dirasat: Educational Sciences*, 40(2), 1584-1601.
- Acai, A., McQueen, S., McKinnon, V., & Sonnadara, R. (2017). Using art for the development of teamwork and communication skills among health professionals: A literature review. *Arts & Health*, 9(1), 60-72. <https://doi.org/10.1080/17533015.2016.1182565>.

- Al-Ameri, M. (2010). Evaluating art studio courses at Sultan Qaboos University in light of the discipline based art education theory. *Journal of Instructional Pedagogies*, 2, 1-20.
- Al-Ameri, M. (2016). Contemporary trends in art education. *Journal of Arts and Social Science*, 3(1), 221-241. <https://doi.org/10.24200/jass.vol7iss1pp221-241>.
- Al-Farsi, K., & Al-Ameri, M. (2017). Assessing plastic arts curricula in the Sultanate of Oman in the light of visual culture concepts and art criticism skills. *University of Sharjah Journal of Humanities and Social Sciences*, 14(2), 33-69.
- Al-Khateeb, M., & Bani Milhem, O. (2018). The effect of dramatized curricula on achievement and reducing attention distraction among students with math learning disabilities. *Jordan Journal of Educational Sciences*, 14(4), 367-377.
- Allahverdiyev, M., Yucesoy, Y., & Baglama, B. (2017). An overview of arts education and reflections on special education. *International Journal of Educational Sciences*, 19(2-3), 127-135. <http://doi.org/10.1080/09751122.2017.1393956>.
- Almqvist, C., & Christophersen, C. (2017). Inclusive arts education in two Scandinavian primary schools: A phenomenological case study. *International Journal of Inclusive Education*, 21(5), 463-474. <https://doi.org/10.1080/13603116.2016.1218954>.
- Al-Yahyai, F. (2012). Art criticism, the reality and difficulties: Sultanate of Oman as a model. *Journal of Arts and Social Science*, 3(1), 27-43. <https://doi.org/10.24200/jass.vol3iss1pp27-43>.
- Al-Yahyai, F. (2015). The role of the plastic arts in comprehensive development. *Research Journal of Specific Education*, (25), 618-640.
- Al-Zoubi, S., & Bani Abdel Rahman, M. (2017). Social empowerment of individuals with intellectual disabilities. *European Journal of Education Studies*, 3(9), 177-193. <https://doi.org/10.46827/ejes.v0i0.988>.
- Anderson, L. (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. London: Longman

- Austin, J. (2008). *Training community artists in Scotland*. In G. Coutts & T. Jokela (Eds), *Art, Community and Environment, Educational Perspectives* (pp.175-192). Bristol/Chicago: Intellect books.
- Barrow-Moore, J. L. (2007). *The effects of music therapy on the social behavior of children with autism*. California State University San Marcos.
- Burt, C. (1921). *Mental and scholastic tests*. London: P.S. King & Son.
- Cattanach, A. (2007). *Drama therapy with children and adolescents*. Routledge.
- Chilton, G., Gerber, N., Bechtel, A., Councill, T., Dreyer, M., & Yingling, E. (2015). The art of positive emotions: expressing positive emotions within the intersubjective art making process. *Canadian Art Therapy Association Journal*, 28(1-2), 12-25. <https://doi.org/10.1080/08322473.2015.1100580>.
- Chona-Rouvali, A. (2017). *Exploring the Effect of Non-verbal Drama Activities on Shyness with a Focus on the Behavioral Component*. Thesis, Faculty of Social Sciences, Department of Psychology. Sweden: Umea University. Retrieved from <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1075852/FULLTEXT01.pdf>.
- Corbett, B., Gunther, J., Comins, D., Price, J., Ryan, N., Simon, D., Schupp, C., & Rio, T. (2011). Brief Report: Theatre as Therapy for Children with Autism Spectrum Disorder. *J Autism Dev Disord*, 41, 505–511.
- Craighead, E., & Nemeroff, C. (2001). *The Corsini Encyclopedia of Psychology and Behavioral Science*. John Wiley & Sons.
- Crow, L. (1996). Including all of our lives: Renewing the social model of disability. In J. Morris (Ed.), *Encounters with strangers: Feminism and disability* (pp. 206–222). London: Women's Press.
- Cutcher, A. (2014). Drawing on experience: The challenges that generalist teachers face in delivering visual arts effectively in primary school. *Australian Art Education*, 36(1), 65-83.
- Dalley, T. (1998). Νέες προοπτικές. Θεραπεία μέσω τέχνης: η εικαστική προσέγγιση. *Πρακτικά Συνεδρίου: Η εικαστική έκφραση ως θεραπεία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Deasy. (2002). Focuses on the connection between the arts and academic and social development for students with and without special needs.
- Duffy, J. (1998). Why dance therapy is effective in special education. *Journal of Dance Education*, 152-9.
- Eisner, E. (2002). What can education learn from the arts about the practice of education? *Journal of Curriculum and Supervision*, 18(1), 4-16.
- Farokhi, M. (2011). Art therapy in humanistic psychiatry? *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 2088-2092. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.406>.
- Farokhi, M., & Hashemi, M. (2011). The Analysis of Children's Drawings: Social, Emotional, Physical, and Psychological aspects. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30(2011) 2219 – 2224. Ανακτήθηκε από τον διαδικτυακό τόπο: www.sciencedirect.com.
- Gazeas, Mel. (2012). Current Findings on Art Therapy and Individuals with Autism Spectrum Disorder. *Canadian Art Therapy Association Journal*, 25(1), 15-22.
- Goodenough, F. (1926). *Measurement of intelligence by drawings*. New York, Brace & World.
- Gracyk, T. (2012). *Four fundamental ethical principles (a very simple introduction)*. Ανακτήθηκε από http://web.mnstate.edu/gracyk/courses/phil%20115/Four_Basic_principles.htm.
- Hacum, I., Regev, D., & Salomon, R. (2018). The Principles of Art Therapy in Virtual Reality. *Frontier in Psychology*, 9, 2082.
- Hall, P. N. (1998). Θεραπεία μέσω της τέχνης: η εικαστική προσέγγιση. *Πρακτικά Συνεδρίου: Θεραπεία μέσω της τέχνης: Ένας τρόπος θεραπείας της σχάσης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Hallahan, D. (1999). *Introduction to Learn Disabilities*. Englewood Cliffs: NJ: Prentice-Hall.
- Hourigan, R. (2014). Intersections between school reform, the arts, and special education: The children left behind. *Arts Education Policy Review*, 115(2), 35-38. <https://doi.org/10.1080/10632913.2014.883892>.

- Hunt, J. (2013). *Engaging with Indigenous Australia— exploring the conditions for effective relationships with Aboriginal and Torres Strait Islander communities*. Ανακτήθηκε από https://openresearch-repository.anu.edu.au/bitstream/1885/59567/2/01_Hunt_Engaging_with_Indigenous_2013.pdf
- Hunt, N. (2013). *Exceptional Children and Youth* (5η εκδ.). California: Mifflin.
- Im, M., & Lee, J. (2014). Effects of the art and music therapy on the depression and cognitive function of elderly. *Technology and Health Care*, 22(3), 453-458. <https://doi:10.3233/THC-140803>.
- Innes, F., & Diamond, K. (1999). Typically developing children's interactions with peers with disabilities. *Topics in Early Childhood Special Education*, 19, 103-111.
- Jennings, S. (2005). *Εισαγωγή στη δραματοθεραπεία*. Αθήνα : Εκδόσεις Σαββάλα.
- Jolley, R. P. (2010). *Children & Pictures. Drawing and Understanding*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Kaplan, R. S., & Steele, A. L. (2005). An Analysis of Music Therapy Program Goals and Outcomes for Clients with Diagnoses on the Autism Spectrum. *Journal of Music Therapy*, 42(1), 2–19. doi:10.1093/jmt/42.1.2.
- Karkoy, V. (2010). *Art Therapy in Schools, Research and Practice*. London & Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers
- Kazem, A., & Kalash, S. (2006). Evaluating art education program at Sultan Qaboos University as perceived by graduates. *Journal of Arabian Gulf Message*, (100), 13-48.
- Kempe, A. επιμ. (2005). *Εκπαιδευτικό Δράμα και Ειδικές Ανάγκες*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκης.
- Kisida, B., & Bowen, D.(2019). *New evidence of the benefits of arts education*. Ανακτήθηκε από <https://www.brookings.edu/blog/brown-center-chalkboard/2019/02/12/new-evidence-of-the-benefits-of-arts-education/>.

- Koutsoupidou, T. & Hargreaves, D. J. (2009). An experimental study of the effects of improvisation on the development of children's creative thinking in music. *Psychology of Music*, 37, 251-258. <https://doi.org/10.1177/0305735608097246>.
- Larsen, C. (2018). Neurodiversity in the Art Classroom: A Student's Perspective. *Studies in Art Education*, 59(1), 77-81.
- Losinski, M., Hughey, J., & Maag, J. (2016). Therapeutic art: Integrating the visual arts into programming for students with emotional and behavioral disorders. *Beyond Behavior*, 25(1), 27-34. <https://doi.org/10.1177/107429561602500105>.
- Malchiod, A. C. (2009). *Εικαστική Θεραπεία: Ένας πρακτικός οδηγός*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Malchiodi, C. A. (2012). *Art therapy and health care*. Guilford Press.
- McAfee, J. (2002). *Navigating the social world*. Arlington, TX: Future Horizons, Inc.
- Mossler, D., & Cole, K. C. (2018). *Handbook of art therapy*. Springer International Publishing.
- National Academies. (2007). *Outdated policies are impediment for Americans with disabilities; Report recommends ways to remove barriers to care, assistive services*. Ανακτήθηκε από: <http://www8.nationalacademies.org/onpinews/newsitem.aspx?RecordID=04242007>.
- Neuronas (2020). *Τι είναι αναπηρία; Τι θα απαντούσε;* Ανακτήθηκε 31/10/2022 από: <https://neuronas.gr/ti-einai-anapiria-ti-tha-apantoyses/>
- Pope, A.M., & Tarlov, A.R. (1991). *Disability in America: Toward a National Agenda for Prevention*. Washington DC: National Academy Press.
- Rauscher, F. H., & Zupan, M. A. (2000). Classroom keyboard instruction improves kindergarten children's spatial-temporal performance: A field experiment. *Early Childhood Research Quarterly*, 15(2), 215–228. doi:10.1016/s0885-2006(00)00050-8.
- Regev, D., & Yatziv, L. (2018). Effectiveness of art therapy with adult clients in 2018—what progress has been made? *Frontiers in Psychology*, 9, 1-19. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01531>.

- Roswiyani, R., Kwakkenbos, L., Spijker, J., & Witteman, C. (2019). The effectiveness of combining visual art activities and physical exercise for older adults on well-being or quality of life and mood: A scoping review. *Journal of Applied Gerontology*, 38(12), 1784-1804. <https://doi.org/10.1177/0733464817743332>.
- Rubin, A. J. (1997). *Child Art Therapy: Understanding and help children grow through art*. New York: Jogn Wiley & Sons .
- Scully, J. L. (2008). *Disability bioethics: Moral bodies, moral difference*. Lanham, Maryland: Rowman and Littlefield.
- Shechtman, R., & Freilich, Z. (2010). The contribution of art therapy to the social, emotional, and academic adjustment of children with learning disabilities. *The Arts in Psychotherapy*, 37(2), 97-105. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2010.02.003>.
- Shiozawa, Y., & Donnery, E. (2017). Overcoming Shyness: Promoting Leadership and Communication through English Drama Camp in Japan. *Scenario*, 2, 15-31.
- Shipton, M., & Dodd, P. (2019). *Dramatherapy with children, young people and schools: Enabling creativity, sociability, communication and learning*. Routledge.
- Silvers, A. (1994). Defective agents: Equality, difference and the tyranny of the normal. *Journal of Social Philosophy*.
- Silvers, A. (2009). An Essay on Modeling: The Social Model of Disability. *Philosophy and Medicine*, 19–36. Ανακτήθηκε από https://10.1007/978-90-481-2477-0_2.
- Silvers, A., & Stein, M. (2002). *Disability, equal protection, and the Supreme Court: Standing at the crossroads of progressive and retrogressive logic in constitutional classification*, 35 U. Mich. J.L. Reform 81.
- Stainback, S., & Stainback, W.(1990). *Inclusive schooling*. In W. Stainback& S.Stainback(Eds.), *Support networks for inclusive schooling* (pp.3-24). Baltimore: Paul H. Brookes.
- Stige, B., Ansdell, G., Elefant, C., & Pavlicevic, M. (Eds.). (2010). *Where music helps: Community music therapy in action and reflection*. Ashgate Publishing, Ltd.

- Sulewski, J., Boeltzig, H., & Hasnain, R. (2012). Art and disability: Intersecting identities among young artists with disabilities. *Disability Studies Quarterly*, 32(1). <http://doi.org/10.18061/dsq.v32i1.3034>.
- Taylor, M. (2005). Self-identity and the arts education of disabled young people. *Disability & Society*, 20(7), 763-778. <http://doi.org/10.1080/09687590500335782>.
- Tsapakidou, A., Zachopoulou, E., & Zografou, M. (2001). Early young children's behavior during music and movement program. *Journal of Human Movement Studies*, 41, 333-345.
- Walker, N. (2012). Throw away the master's tools: Liberating ourselves from the pathology paradigm. *Loud hands: Autistic people, speaking*, 225-237.
- Weiskittle, R., & Gramling, S. (2018). The therapeutic effectiveness of using visual art modalities with the bereaved: a systematic review. *Psychology Research and Behavior Management*, 11, 9-24. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S131993>.
- Witerska, K. (2020, July). *Play it out loud. Using Drama for the Social Inclusion of Shy Children*. [Report]. Lodz: AHE, University of Humanities & Economics in Lodz. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/342847236>.
- Woolfolk, A. (2007). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία*. Αθήνα: Έλλην.
- Wright, R., John, L., Alaggia, R., & Sheel, J. (2006). Community-based Arts Program for Youth in Low-Income Communities: A Multi-Method Evaluation. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 23(5-6), 635–652. doi:10.1007/s10560-006-0079-0.